

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

**СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.1 МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТАРИХЫ,
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ**

1470.	Асылбекова А.А.	Правовое регулирование искусственного интеллекта: зарубежный опыт и перспективы для Казахстана	6308
1471.	Аширбекова А.Б.	Қазақстан Республикасында Ұлттық алдын алу тетігі жүйесі	6314
1472.	Амирова Б.К.	Қазақстандағы жинақтаушы зейнетақы заңнамасының тарихи эволюциясы	6316
1473.	Бейбітұова І.Б.	Медицина қызметкерлерінің құқықтық жауапкершілігі	6319
1474.	Байтерекова К.Б., Ескендерова Г.Т.	Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қазіргі жағдайы	6323
1475.	Егежанова Д.Р.	О влиянии нормативной практики Верховного суда Республики Казахстан на административное судопроизводство	6326
1476.	Есентемирова А.М.	Некоторые вопросы становления законодательства о высшем и послевузовском образовании в Республике Казахстан	6330
1477.	Еркін Ә.	Коррупция и правовые методы борьбы с ней	6340
1478.	Жармаханбетова Б.А.	Права коренных народов и недропользование: проблемы соблюдения и защиты прав при добыче природных ресурсов на их территориях	6345
1479.	Жолдасбек М.Б.	Қазақстан Республикасындағы Конституциялық реформа: өзгерістерді талдау және олардың құқықтық жүйеге әсері	6348
1480.	Жеңіс Е.Е.	Салық заңнамасын жетілдіру мәселелері	6353
1481.	Жанаев Е.А.	Роль морали в правовых решениях и законодательных актах	6357
1482.	Кажтай А.Н.	Қауіпті құқықбұзушылықтардың қоғамға әсері	6360
1483.	Карсибек С.А.	ҚР Алқабилер сотының құқықтық жағдайы және шетел мемлекеттерімен салыстырмалық ерекшеліктері	6364
1484.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6367
1485.	Кошкенбек Б.Б.	Шетелде оқыту бағдарламаларын құқықтық реттелуі	6371
1486.	Қалыбаева А.Ә.	Қазақстандағы жаза қолданудың құқықтық санаға әсері	6377
1487.	Қалқазбек Н.Е.	Қазіргі заманғы құқық саласының өзекті мәселелері мен даму перспективалары	6380
1488.	Маликов Ж.Н.	Қазақстан Республикасының Конституциялық сот институтының қалыптасуы және қызметі	6383

1489.	Маратов А.Б.	Роль юристов защиты прав юридических лиц	6385
1490.	Отыншиева Г.	Құқықтық сана және мәдениеттің арақатынасы	6387
1491.	Роман К.Д.	Законодательные основы обеспечения информационной безопасности детей в Казахстане: вызовы цифровой эпохи	6390
1492.	Сұңғатов С.С.	Цифрландырудың азаматтардың әлеуметтік-экономикалық құқықтарын іске асыруға тигізетін ықпалы	6392
1493.	Салиханов А.Б.	Социальные барьеры реинтеграции бывших заключённых в Казахстане: причины стигматизации и пути преодоления	6396
1494.	Турегелдиев Б.У.	Жоғарғы соттың нормативтік қаулыларының құқықтық алаңдағы ықпалы	6402
1495.	Тәуірғалиева А.Б.	Киберқауіпсіздік: қылмыстардың алдын алу және заңнамалық шаралар	6405
1496.	Табанова Ж.А.	Защита прав женщин: международный аспект	6409
1497.	Тәжі Ә.Т.	Цифровизация прав граждан РК	6413
1498.	Тигай Б.А.	Проблемы налогового правоприменения в РК	6415
1499.	Шоманова К., Ясинова Д.	Адам құқықтарының қорғалуы және заңнамалық реттелуі	6423
1500.	Ібіжан Г.Ә.	Проблемы организации правовой помощи детям с ограниченными возможностями здоровья	6427
1501.	Yagmussova A.F.	The concept and types of social guarantees and the grounds for their provision under labor legislation	6431

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.2 АЗАМАТТЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

1502.	Алмагамбетов М.	Кәсіпкерлердің құқықтары мен оның қорғалуы	6436
1503.	Булатова Л.Б.	Жасанды интеллектпен жасалған туындылардың құқықтық мәртебесі	6440
1504.	Ибрашев А.М.	Искусственный интеллект в трудовом праве: перспективы, риски и возможности	6443
1505.	Искаков Р.А.	Правовая природа договора о государственных закупках товаров в Республике Казахстан	6446
1506.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6452
1507.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен	6456

		өзекті мәселелер	
1508.	Нургалиева М.Е.	Трудовые права женщин и равенство на рабочем месте. Дискриминация как барьер для экономического прогресса	6459
1509.	Рустами-Кадырбекова Ж.	Ретроспективный анализ правового регулирования в области социального обеспечения	6464
1510.	Сураганова Д.Д.	Правовое регулирование игорного бизнеса в Республике Казахстан	6468
1511.	Третьяк М.В.	Тенденция к сокращению рабочего времени в развитых странах: баланс между производительностью и качеством жизни	6471
1512.	Третьякова Ж.В.	К вопросу имущественных правоотношений родителей и детей по законодательству Республики Беларусь	6475
1513.	Тыныбек кызы А.	Гибкие формы занятости в Казахстане и Кыргызстане: правовое регулирование дистанционной работы и самозанятости	6478
1514.	Тюлегенова А.А.	Правовые аспекты использования земли	6481

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.3 ҚЫЛМЫСТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТҮЛҒАНЫҢ, ҚОҒАМ МЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ МҮДДЕЛЕРІН ҚОРҒАУДЫҢ МЕХАНИЗМІ РЕТІНДЕ

1515.	Азенова С.Р.	Сот сараптамасын тағайындау мен жүргізу: қылмыстық процестегі маңызы және жетілдіру жолдары	6485
1516.	Абдықадыр А.Б.	Қылмыстық әділет жүйесіндегі цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект	6488
1517.	Байносерова А.Г.	Қолжазба сараптамасы дәлелдеу құралы ретінде: жаңа әдістер мен шешілмеген мәселелер	6495
1518.	Бахыт І.Б.	Уголовное судопроизводство как механизм защиты интересов личности, общества и государства	6500
1519.	Жакишева Д.К.	Арнайы білім және оларды қылмыстарды тергеу кезінде қолдану нысандары	6504
1520.	Жұмадулла Қ.Ф.	Жасанды интеллект пен криминалистика: қылмысты ашудағы жаңа дәуір	6508
1521.	Маратова А.М.	Понятие судебно-биологической экспертизы и ее значение для установления обстоятельств уголовного дела	6510
1522.	Шариф М.Қ.	Психологиялық портретті құру: сот сараптамасында қолдану тәжірибесі	6514
1523.	Жунусов Д.С.	Совершенствование качества судебных экспертиз: организационно-правовой подход	6517
1524.	Khamidullina R.	Jury Trials in the Criminal Justice System: A Comparative Analysis of the U.S. And	6520

		Kazakhstan Models	
1525.	Киікбай Б.С.	Онлайн алаяқтық қылмыстық құқық бұзушылықтарын тергеп-тексерудің өзекті мәселелері	6523
1526.	Салимжуаров Г.Ф.	Перспективы использования искусственного интеллекта в производстве судебных экспертиз	6528
1527.	Серіктай Н.Ө.	Тергеушінің жеке басының кәсіби-психологиялық сипаттамасы	6531

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.4 ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМА: ЗАМАНАУИ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

1528.	Адильхан Х.Б.	Қылмыс пен жазаның психологиялық қырлары: кінә және жауапкершілік сезімі	6536
1529.	Арзанбекова К.Қ.	Геноцид және оның халықаралық құқықтағы орны	6538
1530.	Ахметжанова А.А.	Правовое обеспечение информационной безопасности Республики Казахстан: вызовы и перспективы	6540
1531.	Айзак А.Ж.	Әлеуметтік факторлар мен экономикалық қысымның қылмысқа ықпалы	6544
1532.	Әжібекова А.Е.	ҚР жасөспірімдер арасындағы буллингке қарсы шаралар мен шетелдік тәжірибе	6546
1533.	Болатбекова А.А.	Қылмыс пен жазаның қоғамдағы әлеуметтік-мәдени ықпалы	6552
1534.	Бөлебай А.Б.	Қазақстан Республикасында кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылық қылмыстарының алдын алу мәселелері	6555
1535.	Дүйсен Қ.А.	Адам саудасының құрбандарын анықтау және қорғау механизмдері	6563
1536.	Карсибек С.А.	Жыныстық қолсұғылмаулыққа қарсы жасалған қылмыстардың латенттілігі: себептері және шешу жолдары	6566
1537.	Кенеспек Д.М.	Қазақстан Республикасындағы қылмыстардың қайталану себептері мен алдын алу жолдары	6569
1538.	Кийкбай Н.К.	Жалған ақпарат тарату және оның қылмыстық-құқықтық салдарлары: ақпараттық кеңістікте қауіпсіздік пен жауапкершілік мәселелері	6572
1539.	Кожанова Д.Р.	Реформа уголовного законодательства Республики Казахстан: анализ реализации положений концепции УК 2014 года через призму десятилетнего опыта	6575
1540.	Көбейсін Ө.Т.	Кінә мен оның қос нысаны: қазіргі қылмыстық құқықтағы ерекшеліктер мен проблемалар	6578
1541.	Койчубекова А.А.	Уголовная ответственность за	6580

		насильственные действия сексуального характера	
1542.	Қабдылова А.Қ.	Кибербуллингтың алдын алудың құқықтық мәселелері	6585
1543.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6590
1544.	Орынбай Ш.А.	Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі	6593
1545.	Сайлаубек М.Ж.	Қылмыстық құқықтағы өзін-өзі қорғау шегінің әлеуметтік және құқықтық аспектілері	6597
1546.	Төрехан А.Ә.	Тұрмыстық зорлық-зомбылық; қылмыстық жауаптылық және әділ жаза тағайындау мәселелері	6600
1547.	Тюлегенова А.А., Куатова Р.Е.	Совершествование превентивных мер в рамках реализации антикоррупционной политики в РК	6607

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.5 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРИЯ ҚҰҚЫҚ: ЖАҢА ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР ТЕГЕУРІНДЕРІ

1548.	Алиев Е.	Правовое регулирование международных железнодорожных перевозок в Республике Казахстан	6611
1549.	Аршабаева Р.С.	Заманауи құлдықпен күрестегі халықаралық құқықтың тиімділігі мен мәселелері	6616
1550.	Данияр Ә.А.	Роль международных организаций в урегулировании вооруженных конфликтов	6620
1551.	Кабдрахманов А.Е.	Анализ правового регулирования защиты прав трудовых мигрантов: опыт Казахстана и России в контексте международных стандартов	6626
1552.	Qodirova T.R.	The role of the United Nations High Commissioner for refugees in protecting refugee rights	6631
1553.	Медетова М.Б.	Азаматтық авиациядағы алғашқы халықаралық қауіпсіздік стандарттары: пайда болу және тарихи негіздері	6634
1554.	Мыктыбаева Д.А.	Регулирование вопросов трудовой деятельности трудящихся-мигрантов в международных соглашениях Республики Казахстан	6640
1555.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6645
1556.	Рублевский А.А.	Этическая дилемма статуса эмбриона	6648
1557.	Тулеген А.С.	Правовые проблемы назначения и исполнения наказания в деятельности международных уголовных трибуналах ad hoc	6652

**10.6 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОММЕРЦИЯЛЫҚ АРБИТРАЖ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ**

1558.	Акынов Д.М.	Правовые механизмы обеспечения исполнения обязательств государствами-членами ЕАЭС	6657
1559.	Ануарбек А.	Применение блокчейн-технологий в международном коммерческом арбитраже: правовые вызовы и перспективы	6661
1560.	Жаксылыков К.К.	Особенности правового регулирования отношений, возникающих из международного договора купли-продажи товаров	6665
1561.	Каримова Ф.Х.	Защита персональных данных в международном частном праве	6669
1562.	Мирзоева М.М.	К вопросу о сущности деловой репутации	6675
1563.	Раджабов М.Д.	Трудовые права иностранных граждан в международном частном праве	6679

10.7 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ БҰҰ-НЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫ

1564.	Ануарбек А.	Международное экологическое правосудие: теоретические основы и практические аспекты	6683
1565.	Burieva M.S.	The role of international organizations in regulating the use of water resources of transboundary rivers and lakes	6687
1566.	Nasreddinzoda N.	The role of regional organizations in achieving the SDGs: international legal aspects	6691
1567.	Шалгымбаева А.Н.	Комиссия международного права ООН: регулирование экологических аспектов вооруженных конфликтов	6693

СЕКЦИЯ 11**АРХИТЕКТУРА И СТРОИТЕЛЬСТВО****ПОДСЕКЦИЯ 11.1 СТРОИТЕЛЬСТВО**

1568.	Аманжолова Ш.Ф.	Қарқынды құрылыс жағдайындағы Астана қаласының жер асты сулары деңгейінің өзгерісін болжау	6698
1569.	Батирбекова А.Т.	Численное моделирование работы стены в грунте с распорной системой в условиях плотной застройки	6702
1570.	Бекетов Д.Н.	Энергоэффективность в строительстве: симуляция влияния ориентации зданий на потреблении энергии в Астане	6707

4. Саркыт Ә. «"Болашақтан" басқа қандай бағдарламалармен шетелде тегін жоғары білім алуға болады?», informburo. – 13.10.2021г.
<https://informburo.kz/kaz/omir/bolasaqtan-basqa-qandai-bagdarlamalarmen-setelde-tegin-zogary-bilim-aluga-bolady>

Дата получения информации: 24.04.2024г.

5. Владимирова О. «Плюсы и минусы обучения за границей», ЗАОСНИК. – 20.02.2024г.

<https://zaoschnik.ru/blog/pljusy-i-minusy-obucheniya-za-granitsej/>

Дата получения информации: 24.04.2024г.

6. "Білім туралы" Қазақстан Республикасының Заңы (2007 жылғы 27 шілде №319-III):<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319>

7. Қазақстан Республикасының еңбек кодексі (2015 жылғы 23 қараша №414-V):<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000414>

УДК 343.25

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАЗА ҚОЛДАНУДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САНАҒА ӘСЕРІ

Қалыбаева Айару Әлібекқызы

aiaru250806@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, заң факультеті 2 курс, «Құқықтану» мамандығының студенті,

Ғылыми жетекші – заң ғылымдарының докторы

Ибрагимов Жамаладен Ибрагимович

Қазақстандағы жаза қолданудың құқықтық санаға әсері қоғамның заңдарға және құқық қорғау жүйесіне деген көзқарасын анықтайды. Егер жазаның түрлері әділ және заңға сәйкес болса, азаматтар заңды құрметтеп, құқықтық сана жоғары болады. Ал егер жаза тым қатал немесе әділетсіз болса, бұл адамдардың заңға деген сенімін төмендетуі мүмкін. Жаза қолдану жүйесінің әділдігі өте маңызды. Заң бұзушыларға қатысты әділ жаза қоғамдағы тәртіпті сақтауға көмектеседі. Бірақ егер жазалар тым қатал болса, адамдардың құқық қорғау жүйесіне деген сенімі төмендейді. Сонымен қатар, қоғамдағы құқықтық санаға әсер ететін тағы бір фактор – бұл құқықтық білім. Құқықтық сауаттылықты арттыру арқылы адамдар өз құқықтарын біледі және заңдарды құрметтейді. Сондықтан, құқық қорғау органдары мен мемлекет осы салада жұмыстарын үнемі жетілдіріп отыруы керек. Аталған мақалада өлім жазасының Қазақстан Республикасына тікелей қоғамға әсері, мемлекет басшылардың және әлемдік құжаттардың өлім жазасына көзқарасты өзгерту мәселелері зерттеледі. Қазақ хандығынан бастап қазіргі уақытқа дейінгі өлім жазасының тарихы баяндалады. Сонымен қатар мақалада статистикалық зерттеулер көрсетіледі. Өлім жазасының алмастыру мәселелері, қоғамның өлім жазасына көзқарасы баяндалады.

Қазақстан Республикасында 2004 жылдан бері өлім жазасына мораторий қолданылды. Өлім жазасына балама ретінде өмір бойына бас бостандығынан айыру туралы үкімдер болды. Алайда, 2021 жылдың соңында Қазақстан өлім жазасын біржола жойды. Бұл ел президенті Қасым-Жомарт Тоқаев қол қойған "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлім жазасын жою мәселесі бойынша өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы" заңда жазылған[1,1].

2021 жылдың басында Қазақстан өлім жазасын жоюға бағытталған Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіге екінші Факультативтік хаттаманы ратификациялады. Бұл құжат 1989 жылы желтоқсанда Нью-Йорктегі БҰҰ Бас Ассамблеясында қабылданды. Қазақстан оған өлім жазасына соғыс уақытында жол берілетіні туралы ескертумен қосылды[2,1]. Алайда, 2021 жылдың қазан айында Қазақстан парламентінің төменгі палатасы (Мәжіліс) еліміздің Қылмыстық кодексіне өлім жазасы мәселелері бойынша өзгерістер туралы заң жобасын мақұлдады. Бұл түзетулер өлім жазасын тек әскери сипаттағы аса ауыр қылмыстарға қатысты баптарда жазалау шарасы ретінде сақтауды көздеді. Кейінірек бұл бастаманы Сенат қолдады[2,1].

2004 жылғы 1 қаңтардан бастап Қазақстанда өлім жазасына мораторий қолданылды. Бұл ретте судьяларға тиісті үкімдер шығаруға тыйым салынбаған, бірақ олардың орындалуы тоқтатылды[3,1].

2021 жылғы 29 желтоқсанның бастап Қазақстанда өлім жазасы толығымен жойылды. Енді бұл жаза тағайындалғандарға ол бас бостандығынан айыруға ауыстырылады. Қазақстандағы өлім жазасының тарихы келесі кезеңдерді қамтиды.

Қазақ хандығы: Қазақ хандығы кезінде өлім жазасы ұрлық, тонау, зорлық-зомбылық, зинақорлық үшін қолданылған[5,1].

КСРО: Қазақстанның Қылмыстық кодексі өлім жазасын айрықша жаза ретінде қарастырды. Ол террористік қылмыстар, геноцид, соғыс уақытындағы опасыздық және басқа да ауыр қылмыстар жасаған адамдарға қолданылды.

Тәуелсіз Қазақстан Республикасы: 2007 жылдан бастап өлім жазасы Қазақстан Конституциясында терроризм немесе соғыс уақытындағы аса ауыр қылмыстар үшін сотталғандарды жазалау шарасы ретінде ғана айтылады.

Бүгінде Қазақстанда өлім жазасы толығымен жойылып, оның орнына өмір бойына бас бостандығынан айыру қолданылады. Өлім жазасының қылмыс деңгейіне әсері туралы статистика күрделі және көп қырлы тақырып болып табылады. Кейбір аспектілерді қарастырайық: 1.Өлім жазасын қысқарту: өлім жазасы жойылған немесе сирек қолданылатын кейбір елдерде өлім жазасы тағайындалуы мүмкін қылмыс деңгейі төмендеді. Мысалы, Қазақстанда өлім жазасы туралы соңғы үкім 2007 жылы шықты, содан бері кісі өлтіру деңгейі 2003 жылдан 2023 жылға дейін 6,7 пайызға төмендеді.

2.Зерттеудің қайшылықтары: дегенімен, нақты жауап бермейтін көптеген зерттеулер бар. Кейбіреулер өлім жазасының қылмыс деңгейіне оң әсері туралы айтады, оның профилактикалық әсеріне сілтеме жасайды. Басқа зерттеулер өлім жазасы мен қылмыс деңгейі арасында маңызды байланыстың жоқтығын көрсетеді.

3.Халықаралық стандарттар: БҰҰ әрқашан өлім жазасына қарсы болды және оны жаппай жоюды жалғастыруда. Өлім жазасын қолдану өмір сүру құқығымен сәйкес келмейді және азаптаудан босату құқығына қайшы келеді деп саналады.

Өлім жазасының қылмысқа әсері әлеуметтік-экономикалық жағдай, білім, мәдени ерекшеліктер және құқықтық тәртіптің тиімділігі сияқты көптеген факторларға байланысты екенін ескеру маңызды. Сондықтан бұл сұраққа нақты жауап жоқ және пікірталастар жалғасуда.

Алмастыру мәселелері:
Өлім жазасы - бұл күрделі мәселе және оны басқа жазамен алмастыру мүмкіндігі заңнама мен қоғамдық пікірге байланысты. Міне, өлім жазасына балама нұсқалар:

1.Өмір бойына бас бостандығынан айыру: бұл ең көп таралған нұсқалардың бірі. Қылмыскерлер өмір бойы түрмеде босатылусыз қалады. Бұл өлім жазасына байланысты кателіктерден аулақ болады және өмірді сақтайды[6,1].

2.Шартты түрде мерзімінен бұрын босату: қылмыскерлер жақсы мінез-құлық жағдайында белгілі бір жазаны өтегеннен кейін босатылуы мүмкін. Бұл оларға қоғамға оралуға мүмкіндік береді, бірақ үнемі қадағалаумен.

3.Қоғамдық игілікке арналған жұмыстар: қылмыскерлер көшелерді тазалау, қоғамдық орындарды жөндеу және басқа да пайдалы іс-шаралар сияқты қоғамдық жұмыстарды орындай алады. Бұл оларға қоғамға келтірілген зиянды өтеуге көмектеседі.

4.Оңалту және білім беру: жазаның орнына қылмыскерлерді оңалтуға назар аударылады. Білім, кәсіби дайындық және психологиялық көмек олардың өзгеруіне көмектеседі.

5.Балама шаралар: кейбір елдер электронды білезік, үйде қамауға алу немесе міндетті емдеу сияқты балама шараларды қолданады. Өлім жазасының күшін жою Қазақстан халқына қатты әсер етті. Міне, кейбір аспектілерді ескеру қажет:

1.Психологиялық жеңілдік: көптеген азаматтар елдің өлім жазасынан бас тартуынан жеңілдейді. Бұл адамгершілік пен адам өмірінің құндылығын көрсетеді және өлім жазасын алып тастау адамдарға әділетті жазалау жүйесіне үміттенуге мүмкіндік береді.

2.Әділеттілікке деген сенім: азаматтар әділет жүйесіне көбірек сене бастайды. Жою мемлекеттің әділеттілік пен адам құқықтарын қорғауға ұмтылатындығын көрсетеді.

олдіктер сот процестеріндегі қателерді түзетуге болатынын көреді және бұл жүйеге деген сенімділікті арттырады.

3.Әлеуметтік тұрақтылық: өлім жазасын алып тастау әлеуметтік тұрақтылықты нығайтуға ықпал етеді. Азаматтар мемлекет өз азаматтарының әл-ауқатына қамқорлық жасайтынын көреді. Бұл қоғамдағы шиеленісті азайтып, бейбіт қатар өмір сүруге ықпал етуі мүмкін.

4.Білім және хабардарлық: қоғам білім мен хабардарлыққа ықпал ететін өлім жазасы мәселелерін талқылай бастайды. Азаматтар тиімдірек және әділ болуы мүмкін балама жазалау әдістері бар екенін түсінеді. Қазақстанда өлім жазасын толығымен жою туралы маңызды шешім қоғамға психологиялық, әлеуметтік тұрғыда әсер етті. Өмір сүру құқығы әр адамның негізгі және ажырамас құқықтарының бірі болып табылады және оны жою оның маңыздылығын көрсетеді. Қазақстан соғыс уақытында өлім жазасы туралы ескертулерді толығымен алып тастап, өлім жазасын жою туралы екінші Факультативтік хаттамаға қосылды[6]. Бұл оң шешім адам құқықтарын қорғауға және әділеттілікте адамгершілікті бекітуге ықпал етеді.

Қорытынды:

Қазақстандағы жаза қолданудың құқықтық санаға әсері қоғамның құқықтық мәдениетін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Жаза қолдану әдістері азаматтардың құқыққа деген құрметін арттыруға, заң талаптарын орындауға деген ынтасын күшейтуге және құқықбұзушылықтарды азайтуға бағытталған.

Егер жаза әділетті, заңды және объективті түрде қолданылса, ол құқықтық сананы нығайтуға ықпал етеді. Азаматтар әділеттілікті сезініп, заңды бұзған жағдайда қандай жауапкершілікке тартылатынын нақты түсінеді. Бұл құқықтық тәртіпті сақтауға және құқықтық нигилизм деңгейін төмендетуге көмектеседі.

Сонымен қатар, жаза тек қана жазалау құралы емес, сонымен бірге құқықбұзушылықтың алдын алу және қоғамға оң ықпал ету құралы болуы тиіс. Гуманистік және қайта әлеуметтендіруге бағытталған жаза жүйесі қоғамда құқықтық сананы тәрбиелеудің тиімді жолы ретінде қарастырылады.

Қазақстандағы жаза қолдану тәжірибесін жетілдіру, оны гуманизациялау және заң үстемдігін нығайту құқықтық санасы жоғары, заңға құрметпен қарайтын азаматтық қоғам қалыптастырудың негізі болып табылады. Қорытындылай келе, жаза қолданудың қоғамдағы құқықтық санаға әсері маңызды, себебі бұл жүйе азаматтардың заңға деген құрметін қалыптастырады немесе керісінше, олардың құқық қорғау жүйесіне деген сенімін жоғалтады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасындағы Адам құқықтары жөніндегі уәкіл, 2020 жыл, <https://www.gov.kz/memleket/entities/ombudsman/press/news/details/137676?lang=kk> Ақпарат алынған күн - 01.12.2024
2. Черненко Л. "Может ли применяться смертная казнь в Казахстане - разъяснение КС", 2020, <https://www.zakon.kz/redaksiia-zakonkz/5051462-mozhet-li-primenyatsya-smertnaya-kazn-v.html> Ақпарат алынған күн - 01.12.2024
3. Қазақстан Республикасының Президент Әкімшілігі, 2003 жыл, "Қазақстан Республикасында өлім жазасын мораторий енгізу туралы" Жарлыққа Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігі Мемлекеттік-құқық бөлімінің түсіндірмесі", <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/T030001251> Ақпарат алынған күн - 01.12.2024
4. Ұлттық статистика бюросы, 2023 жыл, <https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/stat-crime/> Ақпарат алынған күн - 01.12.2024
5. Левшин А.И. Описание киргиз-казачьих или киргиз кайсацких орд и степей. Ч.1-3. СПб., 1832;
6. Қазақстан Республикасы Үкіметі, 2021 жыл, "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне өлім жазасы мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының жобасы туралы" <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2100000526/> Ақпарат алынған күн - 01.12.2024

УДК 340.042

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ҚҰҚЫҚ САЛАСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Қалқазбек Нұркен Елжанұлы

Kkalkazbeknurdenn@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, заң факультеті 2 курс Құқықтану мамандығы студенті,

Ғылыми жетекшісі: заң ғылымдарының докторы

Ибрагимов Жамаладен Ибрагимович

Құқық – қоғамның тұрақтылығы мен дамуының негізгі тірегі. Ол қоғамдағы қатынастарды реттеудің ең тиімді құралы ретінде қызмет атқарады. Қазіргі уақытта технологиялық революция, жаһандану, экологиялық мәселелердің ушығуы және әлеуметтік теңсіздіктің артуы құқық саласына жаңа сын-қатерлер мен міндеттер қойып отыр. Осы мақалада құқықтың даму бағыттары мен заманауи мәселелері талданып, оларды шешу жолдары ұсынылады.

Цифрлық технологиялар: құқық саласына ықпалы

Деректер қауіпсіздігі және құқықтық реттеу

Қазіргі қоғамда ақпараттық технологиялардың кең таралуы жеке деректерді қорғау мәселесін өзекті етті. Әлемде ірі технологиялық компаниялар деректерді рұқсатсыз пайдаланып, азаматтардың құқығын бұзатын жағдайлар жиі кездеседі.

Қазақстанда «Жеке деректер және оларды қорғау туралы» заң бар. Алайда, азаматтардың жеке ақпаратының шетелдік платформалар арқылы таралуына қарсы тиімді шаралар жеткіліксіз. Заңнаманы күшейту, деректерді сақтау стандарттарын енгізу және халықты құқықтық сауаттылыққа тәрбиелеу арқылы бұл мәселені шешуге болады.